

A TANTÁRGY ADATLAPJA

Kognitív nyelvészet

Egyetemi tanév: 2025/2026

1. A képzési program adatai

1.1. Felsőoktatási intézmény	Babeș–Bolyai Tudományegyetem
1.2. Kar	Bölcsészettudományi Kar
1.3. Intézet	Magyar és Általános Nyelvészeti Tanszék
1.4. Szakterület	Nyelv és irodalom
1.5. Képzési szint	Alapképzés
1.6. Tanulmányi program / Képesítés	Magyar nyelv és irodalom
1.7. Képzési forma	Nappali tagozatos képzés

2. A tantárgy adatai

2.1. A tantárgy neve	Kognitív nyelvészet			A tantárgy kódja	LLM3124
2.2. Az előadásért felelős tanár neve	dr. Fazakas Emese egyetemi docens				
2.3. A szemináriumért felelős tanár neve	dr. Dimény Hajnalka egyetemi tanársegéd				
2.4. Tanulmányi év	2	2.5. Félév	1	2.6. Értékelés módja	K
				2.7. Tantárgy típusa	DS

3. Teljes becsült idő (az oktatási tevékenység féléves óraszám)

3.1. Heti óraszám	3	melyből: 3.2 előadás	2	3.3 szeminárium/labor/projekt	1
3.4. Tantervben szereplő összórásám	42	melyből: 3.5 előadás	28	3.6 szeminárium/labor	14
Az egyéni tanulmányi idő (ET) és az önképzési tevékenységekre (ÖT) szánt idő elosztása:					óra
A tankönyv, a jegyzet, a szakirodalom vagy saját jegyzetek tanulmányozása					16
Könyvtárban, elektronikus adatbázisokban vagy terepen való további tájékozódás					15
Szemináriumok / laborok, házi feladatok, portfóliók, referátumok, esszék kidolgozása					20
Egyéni készségfejlesztés (tutorálás)					3
Vizsgák					2
Más tevékenységek:					
3.7. Egyéni tanulmányi idő (ET) és önképzési tevékenységekre (ÖT) szánt idő összórászáma					56
3.8. A félév összórászáma					98
3.9. Kreditszám					4

4. Előfeltételek (ha vannak)

4.1. Tantervi	
4.2. Kompetenciabeli	

5. Feltételek (ha vannak)

5.1. Az előadás lebonyolításának feltételei	Esetenként laptop, vetítő
---	---------------------------

A dékáni jóváhagyás időpontja
A felelős dékán neve és aláírása

5.2. A szeminárium / labor lebonyolításának feltételei	Számítógép, vetítő, nyomtatott anyagok, internet, interaktív választbeküldő programok (Genially/Slido/Quizizz vagy más).
--	--

6.1. Elsajátítandó jellemző kompetenciák

Szakmai/kulcs-kompetenciák	C3.4. A nyelvészeti elméletek vitatott problémáinak felismerése, az információforrások rangsorolása és kritikai értékelése. C3.5. A mai nyelvészet újabb, kognitív, antropológiai, pragmatikai módszereinek ismerete. C5. A mai magyar nyelv fonetikai, lexikális és grammatikai szintjeinek leírása: a nyelvi jelenségek kognitív nyelvészeti leírása.
Transzverzális kompetenciák	CT3 Egyéni kutatás a szakirodalom által feltárt nyelvi jelenségek kapcsán.

6.2. Tanulási eredmények

Ismeretek	A hallgató ismeri a kognitív nyelvészet alapfogalmait és alapjelenségeit, valamint a népszerű vizsgálati tárgyakat és a fontosabb eredményeket.
Képességek	A hallgató képes kognitív nyelvészeti elemzést végezni a nyelvi kategorizáció, a metafora, metonímia kapcsán, és képes kognitív nyelvészeti szempontokat érvényesíteni különböző jellegű nyelvi adatokkal dolgozva.
Felelősség és önállóság	A hallgató képes önállóan dolgozni az előadásokon és a szemináriumokon tárgyalt nyelvi jelenségek kognitív nyelvészeti megközelítése során és sajátos (kognitív nyelvészeti) szempontból szemlélni a nyelvhasználatot, a nyelvi tevékenységeket.

7. A tantárgy célkitűzései (az elsajátítandó jellemző kompetenciák alapján)

A dékáni jóváhagyás időpontja
A felelős dékán neve és aláírása

7.1 A tantárgy általános célkitűzése	A hallgatók érdeklődésének felkeltése a nyelvészet modern elméletei iránt, az interdiszciplináris szemlélet kialakítása
7.2 A tantárgy sajátos célkitűzései	- A hallgatók megismertetése a kognitív nyelvészet alapjaival és azokkal az általános alapelvekkel, amelyeknek keretében a mai kognitív nyelvészet a szemantikai jelenségeket értelmezi - A kognitív nyelvészet főbb kutatási területeinek megismertetése: a konceptualizáció általános problémája, a nyelvi kategorizáció, a nyelvi világmodell, valamint a metafora és a metonímia interpretációja a kognitív nyelvészetben

8. A tantárgy tartalma

8.1 Előadás	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. Bevezetés. A kognitív nyelvészet helye a kognitív tudományok között. Gondolkodás és nyelv viszonya	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
2. Kulcsfogalmak: prototípus és kategorizáció, alapkategóriák, idealizált kognitív modellek	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
3. A nyelvi észlelési feltételek és a profilírozás	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
4. A nyelvi észlelési feltételek: gyakorlati alkalmazás	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	házi dolgozat megbeszélése
5. Tér(iség) és térvizonyok (univerzális és nyelvspecifikus sajátosságok, tárgy- és helymegnevezés, háttér/S – figura/M)	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
6. A tárgyak közötti távolság és a mozgás irányának nyelvi kódolása; a távolság és az irány kombinációja	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
7. A mozgás a világ nyelvi képében: faktív és fiktív mozgás	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	házi dolgozat megbeszélése
8. Motiváltság és ikonicitás, az értékjelentés fogalma	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
9. A metaforák fajtái (strukturális, ontológiai, orientációs metaforák; kereszt-metaforikus kapcsolatok)	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
10. Embodiment, a metafora és a fogalmi integráció	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	

11. Nyelvi anyagok feldolgozása: az út, a teher és az idő	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	házi dolgozat megbeszélése
12. A metafora és a metonímia	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
13. A sztereotípiák, az előítéletek és a kategorizáció	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
14. A tanultak alapján nyelvi anyag elemzése; az eddigi házi dolgozatok kiértékelése	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	

Könyvészet

Kötelező:

Csányi Vilmos: *Az emberi természet. Humánetológia*. Vince Kiadó, 2003.

Kövecses Zoltán – Benczes Réka: *Kognitív nyelvészet*. Akadémiai Kiadó, Bp., 2010.

Szilágyi N. Sándor: *Hogyan teremtsünk világot?* Rávezetés a nyelvi világ vizsgálatára. Kolozsvár, Erdélyi Tankönyvtanács, 1996.

Szilágyi N. Sándor: *A jelentésvilág szerkezete*. (Előadás a Mindentudás Egyetemén):
<http://www.mindentudas.hu/szilagyi/index.html>

Ajánlott:

Jackendoff, Ray: *Mi egy fogalom, ha megragadható?* Janus IX. 1. 15–21. (1989/1992)

Kövecses Zoltán: *A metafora*. Budapest, TypoText, 2005.

Lakoff, George: Néhány empirikus megjegyzés a fogalmak természetéről. *Janus* IX. 1. 97–120. (1989/1992)

Lakoff, George – Johnson, Mark: *Metaphors We Live By*. Chicago, 1980.

Lakoff, George – Turner, Mark: *More than Cool Reason*. A Field Guide to Poetic Metaphor.

Pléh Csaba, Győri Miklós (szerk.): *A kognitív szemlélet és a nyelv kutatása*. Budapest, Pólya Kiadó, 1998.

8.2 Szeminárium / Labor	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. Bevezető szeminárium. A tematika megbeszélése, bibliográfiai eligazítás a tantárgyhoz. Bevezetés: Milyen tudomány a kognitív nyelvészet? Ajánlott szakirodalom: - Banczerowski Janusz: A kognitív nyelvészet alapelvei. In: <i>Magyar Nyelvőr</i> 1999, 123(1), 78–87. (http://c3.hu/~nyelvor/tart.htm, 2025. szeptember 23.) - Banczerowski Janusz: Néhány megjegyzés a nyelv kognitív felfogásához. In: Banczerowski Janusz: <i>A világ nyelvi képe</i>. Budapest, Tinta Könyvkiadó, 2008. 94–99. - Evans, Vyvyan – Green, Melanie: The nature of cognitive linguistics: assumptions and commitments. In: Uők: <i>Cognitive Linguistics. An Introduction</i>. Edinburgh University Press, 2006, 27–54.	Problémafelvetés, tájékoztatás, magyarázat Kísérlet, csoportmunka, frontális megbeszélés	
2. Nyelvi szerkezet. Lexikális és grammatikai elemek osztályai	Bemutató, kognitív nyelvészeti elemzése, csoportmunka	

Ajánlott szakirodalom: Tolcsvai Nagy Gábor: A nyelvi rendszer és a nyelvhasználat kognitív alapjai. In: Uő: <i>Bevezetés a kognitív nyelvészetbe</i>. Budapest, Osiris Kiadó, 2013, 13–26. Talmy, Leonard: The relation of grammar to cognition. In: Uő: <i>Toward a cognitive semantics I. Concept structuring systems</i>. Cambridge–London: MIT Press, 21–98. Bańcerowski Janusz: A fej nyelvi képe a magyar nyelvben. <i>Magyar Nyelvőr</i> 2007, 131(4), 385–402. (https://www.c3.hu/~nyelvor/period/1314/131401.pdf, 2025. szeptember 23.)		
3. Nyelvi kategorizáció és a kategorizáció szintjei Kötelező szakirodalom: • Szilágyi N. Sándor: <i>A jelentésvilág szerkezete</i> (Előadás a Mindentudás egyetemén) Elérhető: http://tinyurl.com/zu5my2d (2016. október 1.) Ajánlott szakirodalom: • Szilágyi N. Sándor: <i>Hogyan teremtsünk világot? Rávezetés a nyelvi világ vizsgálatára</i>. Kolozsvár, Erdélyi Tankönyvtanács, 1996, 79–99. • Kövecses Zoltán – Benczes Réka: A kategorizáció különböző szintjei. In: Uők: <i>Kognitív nyelvészet</i>. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2010, 40–49. • Rosch, Eleanor: Egyetemes és kulturálisan specifikus jegyek az emberi kategorizációban. In: Boross Ottilia – Pléh Csaba: <i>Bevezetés a pszichológiába</i>. Budapest, Osiris, 2004. 272–290. • Tolcsvai Nagy Gábor: A kategorizáció. In: Uő: <i>Kognitív szemantika</i>. Nyitra, Europica varietas, 2011, 24–31. • Banczerowski Janusz: “Kategóriák, kategorizáció és a szavak mögött rejlő világ (világok)”. In: Banczerowski Janusz: <i>A világ nyelvi képe</i>. Budapest, Tinta Kiadó, 2008, 122–130. • Banczerowski Janusz: A nyelvi kategorizálás nem tipikus esetei. <i>Magyar Nyelvőr</i> 1999, 123(3), 261–265. (http://c3.hu/~nyelvor/tart.htm, 2025. szeptember 23.) • Evans, Vyvyan - Green, Melanie: Categorisation and idealised cognitive models: <i>Cognitive Linguistics. An introduction</i>. Edinburgh University Press, 2006, 248–285.	Bemutató, kognitív nyelvészeti elemzése, csoportmunka	1. vizsgafeladat (beküldendő a 4. szemináriumig) (30%)
4. Metafora Ajánlott szakirodalom: • Szilágyi N. Sándor: A metafora és a metaforikus jelentés: <i>Hogyan teremtsünk világot?</i> Kolozsvár, Erdélyi Tankönyvtanács, 1996, 45–49.	Bemutató, kognitív nyelvészeti elemzése, csoportmunka	

• Szilágyi N. Sándor: A strukturális metafora: <i>Hogyan teremtsünk világot?</i> Kolozsvár, Erdélyi Tankönyvtanács, 1996, 53–58. • Kövecses Zoltán: Mi a metafora? In: <i>A metafora. Gyakorlati bevezetés a kognitív metaforaelméletbe.</i> Budapest, Typotex Kiadó, 2005, 19–29. • Kövecses Zoltán: <i>A metaforák fajtái. A metafora. Gyakorlati bevezetés a kognitív metaforaelméletbe.</i> Budapest, Typotex Kiadó, 2005, 45–57.		
5. Metonímia Ajánlott szakirodalom: • Evans, Vyvyan – Green, Melanie: Metaphor and metonymy. <i>Cognitive Linguistics. An introduction.</i> Edinburgh University Press, 2006, 286–327. • Bencze M. Ildikó: Mi a metonímia? Elméletek és kísérletek a metonímiakutatásban. <i>Magyar Pszichológiai Szemle</i> 2009, 64(4), 677–696. • Kövecses Zoltán: Egy másik alakzat: a metonímia. <i>A metafora. Gyakorlati bevezetés a kognitív metaforaelméletbe.</i> Budapest, Typotex Kiadó, 2005, 147–166. • Szilágyi N. Sándor: A metonímia: jelentés vagy szabály kérdése? In: <i>Uő: Hogyan teremtsünk világot?</i> Kolozsvár, Erdélyi Tankönyvtanács, 1996, 49–53.	Bemutató, csoportmunka, kognitív nyelvészeti elemzés	2. vizsgafeladat (beküldendő a 6. szemináriumig) (35%)
6. Igei jelentés és eseményszerkezet Ajánlott szakirodalom: • Leonard Talmy: Lexicalization patterns: In: <i>Uő: Toward a cognitive semantics II. Typology and process in concept structuring.</i> Cambridge–London, MIT Press, 2000 • Tolcsvai Nagy Gábor: <i>Az ige a magyar nyelvben. Funkcionális elemzés.</i> Budapest, Tinta Könyvkiadó, 2015, 53–68. • Talmy, Leonard: Force and causation. In: <i>Uő: Toward a cognitive semantics I. Concept structuring systems.</i> Cambridge–London, MIT Press, 407–550.	Bemutató, csoportmunka, kognitív nyelvészeti elemzés, közös megbeszélés	
7. A grammatika szerveződése Ajánlott szakirodalom: • Tolcsvai Nagy Gábor: A grammatika szerveződése. In: <i>Uő: Bevezetés a kognitív nyelvészetbe.</i> Budapest, Osiris Kiadó, 2013, 170–312. • Tolcsvai Nagy Gábor: A magyar birtokos szerkezet jelentéstana, kognitív keretben. <i>Általános nyelvészeti tanulmányok</i> 2006, 21, 43–70.	Bemutató, csoportmunka, kognitív nyelvészeti elemzés, közös megbeszélés	3. vizsgafeladat (beküldendő a 7. szeminárium után egy héttel) (25%)

- Tolcsvai Nagy Gábor: A jelentésszerkezet dinamikus jellemzői. In: Uő (szerk.): *Nyelvtan*. Budapest, Osiris Kiadó, 2017, 231–234.
- Tolcsvai Nagy Gábor: Kiterjesztett jelentések. In: Uő (szerk.): *Nyelvtan*. Budapest, Osiris Kiadó, 2017, 255–264.

Könyvészet:

Lásd az egyes témáknál.

Egyéb: A vizsgafeladatok elkészítése, beadása és bemutatása 4-5 fős csoportokban történik. A csoportokat az első szemináriumon meghatározzuk. A pontokat a csoportlétszám x 10-es keretben kapják a csoportok, és elosztják egymás között.

9. Az episztemikus közösségek képviselői, a szakmai egyesületek és a szakterület reprezentatív munkáltatói elvárásainak összhangba hozása a tantárgy tartalmával.

- Az ARACIS kritériumainak megfelelően, az intézet/a tanszék együttműködik a szakmai és a társadalmi-gazdasági szférák képviselőivel, különösképp a Megyei Tanfelügyelőségekkel.

10. Értékelés

Tevékenység típusa	10.1 Értékelési kritériumok	10.2 Értékelési módszerek	10.3 Aránya a végső jegyben
10.4 Előadás	Ismeretszint, gyakorlati alkalmazás és a terminológia megfelelő használata	1. Az évközi 3 házi dolgozat – 50% 2. Kollokvium házidolgozat alapján és egy 20 kérdésből álló kvíz készítése Csányi Vilmos könyve alapján – 50%	50%
10.5 Szeminárium / Labor	1. A megbeszélte jelenségek pontos ismerete 2. A terminológia pontos és megfelelő használata 3. Az elméletek helyes és pontos gyakorlati alkalmazása	A vizsgafeladatokra kapott pontszámok alapján (lásd feljebb a <i>Megjegyzések</i> oszlopot).	50%
10.6 A teljesítmény minimumkövetelményei			
• legalább 5-ös minősítés a szemináriumi vizsgafeladatokra és a három házidolgozatra (előadás) külön-külön, valamint a kollokviumon • részvétel a szemináriumok 75%-án (Abban az esetben, ha valaki ennél több órától hiányzik és a hiányzás indokolt, lehetősége van az órai feladatok és plusz feladatok által pótolni. A vizsgafeladatokat azonban csak a pótvizsgaidőszakban tudja pótolni, ha a félév során nem teljesítette őket. Mindenről egyeztetni kell előzetesen a szemináriumvezetővel.)			

11. SDG ikonok (Fenntartható fejlődési célok/ Sustainable Development Goals)

A dékáni jóváhagyás időpontja
A felelős dékán neve és aláírása

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
BABEȘ-BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM
BABEȘ-BOLYAI UNIVERSITÄT
BABEȘ-BOLYAI UNIVERSITY
TRADITIO ET EXCELLENTIA

Facultatea de Litere
Str. Horea nr. 31
400202, Cluj-Napoca
<https://lett.ubbcluj.ro>

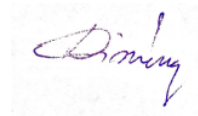
	A fenntartható fejlődés általános ikonja							
								
								

Kitöltés időpontja:
2025.01.27.

Előadás felelőse:

Szeminárium felelőse:

Az intézeti jóváhagyás dátuma:
2025.01.30.

Intézetigazgató:

A dékáni jóváhagyás időpontja
A felelős dékán neve és aláírása